

УДРУЖЕЊЕ СРПСКИ КРИВАК
Пословни клуб

ЕКОНОМСКО - ПОЛИТИЧКИ ЗНАЧАЈ И ПОСЛЕДИЦЕ
СТАТЕГИЈСКОГ ОДЛУЧИВАЊА НА ПРИВРЕДУ И
ДРУШТВО У СРБИЈИ

Приредио:
Проф. Др Сениша Боровић

САДРЖАЈ

О ОДЛУЧИВАЊУ	3
ПОСЛЕДИЦЕ ЛИДЕРСКОГ ОДЛУЧИВАЊА У СРБИЈИ	4
ЛИДЕРИМА ДОНОСИОЦИМА СТРАТЕГИЈСКИХ ОДЛУКА У СРБИЈИ.....	8
ИЗАЗОВИ СРПСКОГ СТРАТЕГИЈСКОГ ПОЛИТИЧКОГ ЛИДЕРСТВА	10

О ОДЛУЧИВАЊУ

Људи и народи су слободни онолико колико могу самостално да одлучују и бирају путеве до циља, а способни су онолико колико то раде рационално научно засновано у смислу „ОПТИМА ФОРМА“. То не искључује интуицију, интелигенцију, степен информисаности акумулирано искуство и позицију доносиоца одлука али и то се при разради алтернатива уводи у систем одлучивања на начин како то данас омогућавају системске научне дисциплине.

Системске научне дисциплине се равноправно развијају у четири сегмента:

- Општа теорија система
- Разрада начела, логике и правила системског приступа
- Разрада метода и техника чијом применом се гарантује да је то системски приступ
- Развијање начина мишљења као системског приступа.

Нема рационалног одлучивања без разраде алтернатива. Разрађена алтернатива подразумева да су све информације које је одређују систематизоване у потпуни скуп и да су им придружене објективне или експертске субјективне вероватноће да ће се та алтернатива реализовати ако наступи нека од информација из скупа који је одређује.

Према наведеном: КО НЕ ЗНА И НЕ МОЖЕ ДА РАЗРАДИ АЛТЕРНАТИВЕ НИЈЕ КОМПЕТЕНТАН ДА РАЦИОНАЛНО ОДЛУЧУЈЕ.

Ко одлучује интуитивно инфериоран је у односу на онога ко одлучује рационално. Али рационално одлучивање подразумева избор најповољније алтернативе у смислу задовољавања више критеријума који су често међусобно супростављени и да то буде у области допустивих позитивних решења. Несмеју се доносити одлуке из скупа недопустивих негативних решења било у математичкој било у социјалној или друштвеној области (у математици сва решења са предзнаком + у друштвеној области само у складу са позитивним прописима и позитивном праксом.

За све типичне ситуације одлучивања развијене су посебне методе и системи за подршку одлучивању.

ПОСЛЕДИЦЕ ЛИДЕРСКОГ ОДЛУЧИВАЊА У СРБИЈИ

Политичка и економска криза након прве деценије 21. века су све присутније у нашим животима.

Неуспешни процеси својинске трансформације су разорили прво индустрију Србије а затим и друге приврене гране. Србија је остала без својих фабрика изгубила деценијама акумулирана технолошка знања вештине и способности радно способних људи и они су постали армија незапослених који ће чекајући посао губити и преостале стручне способности и вештине. Новоодшколовани кадрови ако и добију посао то неће бити у предузећима напредних технологија а који буду чекали по бироима без провера знања у пракси ће такође за пар година изгубити стечена знања или ће посао тражити на местима за која се нису школовали.

Сви привредни системи и репродукциони ланци су покидани и фрагментирани па је тренутно блокиран и економски и укупни друштвени развој Србије.

Прерађивачка индустрија која чини преко 70% укупне индустрије Србије запошљава око 320 000 радника вишеструко мање од земаља у региону а у периоду од 2000. до 2010. број радника је смањен за 47% а уз то имамо још и негативан прираштај (односно губитак) становништва за око 35 000 годишње. Од предузећа која раде готово 90% је на ниском технолошком нивоу, Србија је била индустријска нација са врхунским техничким инжињерским и радничким кадром а од 1863. имала је технички факултет.

Србија је производила и врхунске производе борбене авионе, моторе, оружја и оруђа, машине радилице, уређаје и опрему за подморнице и сл.

Данас је стање српске индустрије такво да престижни део индустријских програма достиже тек други степен технолошког потенцијала на лествици од 1 до 15. Наша предузећа могу обновити своје програме у времену од 20 до 25 година без учешћа иностраног капитала. Предузећа у којима учествује инострана акумулација и инострани менаџмент то могу постићи за 3 до 5 година. За индустријски развијеним земљама наша привреда заостаје 5 до 6 технолошких година што је еквивалентно 30 до 35 календарских година. Сада наша земља троши и та скромна новчана средства која има на увоз свега што би и ми могли да производимо а рационално би било да сав прикупљени новац улажемо у увоз опреме и технологије.

Како управљају тајкуни, олигарси и страни бизнисмени види се из неких чињеница а примера је много; Алуминијумски комбинат (руски менаџмент), Трајал и Жупа Крушевац (бугарски менаџмент), Рафинерија нафте Нови Сад (руски менаџмент), Железара Смедерево (амерички менаџмент), запустена родна поља, воћњаци и виногради (српски менаџмент).

Колики је степен експлоатације српских ресурса види се и кроз однос плата (иако се ти подаци крију), који износи више од 13:1 у корист странаца већинских власника. Тако да фонд плата 250 странаца износи колико и за 3000 Срба у истој компанији а на српским ресурсима. Посебан су проблем плате у тзв. „лизинг компанијама“ и страним банкама.

Руски менаџмент у наше фирме није донео оригинални концепт управљања на бази православања, хуманости, правичности, високе свести, одговорности и ефикасности. Они то чине по недовољно наученим западним моделима, уз западне консултантске куће (које смо ми као несолидне били искључили из пословања) и при томе испољавају све слабости и „истока“ и „запада“ од утаје, корупције, ароганције, похлепе, непримереног владања и личног живота до слабе ефикасности и ниских моралних вредности. Многа наша, углавном идеалистичка очекивања да ћемо се угледати на менаџере са „истока“ су изневерена. Доласком руских менаџера нису дошле и руске трговине и руски брендови па се руско присуство у Србији не примећује. Ипак наше наде за преферирање „источних интеграција“ базирају се на следећим неспорним чињеницама:

- Никада нас нису насилно поробљавали, бомбардовали и разарали нашу земљу (не рачунајући неке наше суседе који више нису „исток“).
- Увек су нас помагали у складу са могућностима и интересима, у сваком случају више него ми њима и више него што смо заслужили.
- Због нас су улазили у ратове и трпели губитке веће од нас.
- Руска црква је увек нашу цркву сматрала братском.
- Русија нас подржава у Уједињеним Нацијама и није признала Косово.
- У трговини са Руском Федерацијом Србија има привилегован статус.

Развијеност једне нације цени се само по производима које она ствара, технологијама којима влада реалним знањем за конкретне области и иновацијама. Данас су такве развијене земље ЕУ куда смо се и ми упутили али и тамо су стигли неки и из других разлога.

Ми се често заклињемо да имамо младе паметне и образоване људе и имамо их али они то тек показују кад оду од нас.

Овде и данас на чело државних институција долазе страначки активисти који из несигурности и незнања без искуства често упадају у замку компромативних кадрова и старих партијских „прелетача“ који „перу“ своје претходне биографије и скоро се у правилу свете својим неистомисљеницима и стручњацима. Тако се промовише и награђује поданички тип личности, окружује се кадровима који ни у једној области нису конкуренција лидеру.

Цикличка смењивања нечланова странака владајуће коалиције на челним местима члановима владајуће коалиције на челним местима државних институција не доноси нови квалитет у управљању и одлучивању а лаици се перманентно промовишу у експерте који најчешће стање система објашњавају или „ОД КАДА САМ ЈА“ или „ДОК САМ ЈА“ или „НЕМОЈТЕ МЕНЕ ПИТАТИ ЗА ОНО ПРЕ“ итд. Негативни ефекти по системе се кумулирају. Тако долазимо у позицију да решења више не налазимо у дејству унутрашњих фактора и сопствених ресурса већ спас за системе тражимо у спољним чиниоцима, новом газди, брзој приватизацији,

продаји испод цене само да би се проблем удаљио од актуелих актера. Тако испада да све неко други може уместо нас боље да ради од нас.

Посебан проблем је што се одлучивање у великим системима све више одваја од морала, науке, вере и елементарне људске логике потпуно условљено партикуларним интересима и вредностима странке.

Тако се долази до трајног политичког отуђивања и фрустрације грађана па се функционише без утицаја повратне спреге и контроле грађана а све у име грађана. Ствара се ситуација одлучивања да избора практично и нема јер се грађани деле на „ОНЕ ЗА НАС“, „ОНЕ ПРОТИВ НАС“ и „ОНЕ КОЈИ СУ ЗА ОНЕ ГОРЕ ОД НАС“.

Увек када се цени колико је од користи партијско – политичко припадништво долази до моралне и сваке друге деградације вредности.

Уместо умних, моралних и способних кадрова, који имају истинско реално знање из конкретних области на чело институција се намећу лукави и некомпетни поданици.

Успех било које организације од брака до државе па и до пословних предузећа зависи од тога колики је ниво узајамног поверења и поштовања међу члановима организације. Ако тога нема међу члановима менаџерског тима, посебно на нивоу „топ менаџмента“ - коалиционе владе онда ниједна организација која се испројектује или пројект који се организује не може да заживи на оптималном већ животи на погодбени начин.

Посебно је то битно данас за Србију где је још увек стање такво да је:

- менаџмент – имитација управљања и „продавање магле“,
- демократизација – превара да би се поробили национално свесни народи
- и неутрализовали изразито способни појединци по систему „СВЕ ШТО ЈЕ МНОГО ДОБРО НЕСМЕ ДА ПОСТОЈИ“
- транзиција – отимање првобитне акумулације,
- транспарентност – замаскирани лов у мутном због нефункционисања правне државе,
- невладине организације – туђа политичка удружења и филијале субверзивне делатности, а непрофитне јер су финансиране

Све српске фирме које су пропале и које ће пропасти упадале су у исту матрицу:

- напустили су их квалитетни кадрови и некомпромитовани менаџери,
- покрадене су и изрекетиране,
- омогућено је појединцима, наметнутим или фиктивним фирмама да на њихов рачун профитирају и државну имовину преводе у приватну,
- менаџери су паралелни водили приватне послове и усмеравали клијенте на њихове фирме,
- расипништво је толерисано,

- створила се могућност за успех и богатство „преко ноћи“,
- није било јасне структуре надлежности и одговорности,
- није било континуираног еволуционог рада на усавршавању менаџера и сарадника,
- нису разрешавани конфликти стилова и интереса на бази међусобног поштовања уважавања и очувања интереса целине,
- људе који су радили за интересе партије нису учинили и да раде за интересе Србије и учинили их мудријим, снажнијим, одважнијим и самосталнијим.

Патријско лидерство је наметнуто као систем одлучивања на стратегијском нивоу а није претходно обезбеђено следеће:

- Нису развијани универзално пожељни лидерски атрибути које нација препознаје а то су:
 - особе од поверења правичне и искрене,
 - имају способност предвиђања и знају методе за планирање као предвиђање будућности и прецизирање прогноза и праћења,
 - делују позитивно, мотивирајуће, усмеравајуће, охрабрујуће, инспиративно и динамично,
 - интелигентни су одлучни, ефективни и уливају самопоуздање,
 - информисани, комуникативни, усмерени на квалитет и тимски рад,
 - успешни у комуникацији и професионалној администрацији.

Ефективан лидерски потенцијал и свакодневни радни процеси вођства представљају најважније чиниоце успеха колектива државе и нације.

Шта још треба укључити у националну стратегију? Глобализација је учинила да се кроз западно - либералну економију врши и експанзија западно - хришћанске католичко протестанске цивилизације која потискује православље и доводи у питање ефикасност укупне православне мисије. Сукоб „профита“ као божанства и среће у души човека и народа прете да пониште изворне националне и државне атрибуте православних држава. Не може се задржати национални и духовни идентитет православне нације посетом црквама за време викенда а 5 дана у недељи радити по моделу западног капитализма и цивилизације. Западни капитализам раније колонијализам провео је стратегију поделе интересних сфера на земље „мале а богате“ (Кувајт, Емирати) и „велике а сиромашне“ (Египат и сл.) – а све су слабе „слабе што су мале или слабе што су сиромашне“.

ЛИДЕРИМА ДОНОСИОЦИМА СТРАТЕГИЈСКИХ ОДЛУКА У СРБИЈИ

У смислу наведеног о лидерству кад се запитамо имамо ли ми такве лидере, одговор би могао да гласи: “Вероватно да имамо, али их ми не познајемо.” Они долазе из средина или живе и раде у срединама где се васпитавају на наведеним принципима. За сада су то неспорно предшколске установе, нека добровољна удружења, црквене организације и део породица. Они ће доћи на чело институција када будемо тражили, промовисали и поштовали такве вредности и будемо спремни да за опште добро препустимо управљање институцијама бољима од нас.

Данас је цитираност наших лидера у лидерској литератури и пракси безначајна премда ми имамо самопроглашене лидере, лидере демагоге, лидере “прелетаче” и вечите лидере који перманентно понављају шта су некада причали заборављајући да је Леополд Ранке након 35 година научног рада закључио да појам “рећи” треба заменити појмом “показати”.

Можда наше хришћанске лидере треба подсетити на препоруке из Светог писма: “Ако владаш над неким, не господари над њиме жестоко, учи их наредбама и законима и показуј им пут којим ће ићи и шта ће радити. Не закидај... плата надничара твога нека не преноћи код тебе до јутра. Не буди осветољубив и не носи срдње на синове народа твога...” и обликовати православни ефективни концепт менаџмента.

Оно што су велике државе и велики народи доживљавали раније, а сада само понекад, као екцес малима се догађа и данас.

Директна корумпирања политичара од стране финансијских моћника и лобиста доводе земље до тога да буду војно уцењене, финансијски, имовински, политички, духовно, а све више и физички окупиране експертима, наметнутим институцијама, туђим удружењима и доминатним утицајем на јавно мњење преко контроле медија. Тако се уместо лидера на чело институција доводе економско-политички послушници туђих центара моћи. Од њих се захтева да “непослушне” народе и државе разграде и разбију на регије које се затим од растављених држава склапају у нове целине према интересима њихових креатора и ментора. У таквом лидерству народ се не васпитава на поштовању властитих вредности, већ му се замагљују видици негирајући своју прошлост и традиције у име напредка који ће доћи касније, ако они остану на власти или никада, ако они не буду владали.

Народи који судбину препусте лидерима који ће их стално водити под окриља спасиоца, кад-тад ће бити остављени на милост и немилост криминала, корупције и стране доминације. Према томе, из лутања се не може створити никакво добро већ лидери будућности морају своје народе учити раду, освајању нових производа и овладавању новим технологијама јер ће у супротном привреда и наука базиране на услугама производити професионалне, али сиромашне слуге.

Лидерска заблуда или можда свесна манипулација је да ће са истим методама и са истим кадровима хоризонталном ротацијом у наредном мандату постићи боље резултате. Можда је боља нестабилност и чешће политичке промене од стабилног, али погрешног и лошег стања система. Када сагледамо достигнуто стање система, неке појаве забрињавају:

- Држава нам има све мање народа, школе ђака, касарне војника и фабрике радника, а они који отпуштају раднике суде онима који су их запошљавали.
- Имамо све више народних кухиња, гладних, сиромашних, а школовање омладини наплаћују они који су се бесплатно школовали.
- Министарство за привреду у неким владама није постојало, а економија је широк и немерљив појам и више теоретска дисциплина. Раније министарство за привреду и приватизацију је стваљало тежиште на приватизацију и провизију, а и голим оком, без истраживања се види колико је била успешна приватизација и у какво стање је доведена привреда.
- Просторно планирање, регионални развој и НИП нису дале синергетски ефект јер су припадали различитим коалиционим партнерима.
- Ако је 21. век проглашен за информатичку еру и нове технологије, још није на чело Министарства просвете долазио лидер професионалац из тих области, итд...
- Некада смо као негативан пример политичког лидерства наводили речи једног српског посланика у скупштини пред Аустро-Угарску анексију Босне (када су српски патриоти тражили помоћ и подршку): “Шта ће нам Босна кад моја њива од тога ништа неће бити већа.”
- Данас наши трактористи, превозници, малинари, паори, млекари итд., све чешће блокирају путеве и раскрснице јер не знају којим путем даље.

ИЗАЗОВИ СРПСКОГ СТРАТЕГИЈСКОГ ПОЛИТИЧКОГ ЛИДЕРСТВА

Данас се светски центри моћи у свету померају према онима који имају ресурсе и радну снагу која зна да производи, а спекулативно финансијско управљање губи повлашћени однос па чак за то нема сагласности и међу традиционалним савезницима. Енергија, минерали и природни ресурси ће пресудно утицати на стратегијско понашање у будућности.

- Глобализација као концепт новог светског поретка није успела и рационални лидери се враћају очувању својих националних интереса.
- Демократија која је код нас прокламована, а медијски и маркетиншки експонирана, није кренула путем класичног поимања. На политичку сцену су дошли кадрови који никада нису били запошљавани у реалним државним и приватним секторима који су остваривали конкретне резултате па нису успели да заштите интересе друштва као целине, већ због страха од компетентних, добромислећих и стручних људи које не могу контролисати створили су поларизацију у друштву и наметнули лидере који не знају конкретно да раде већ могу само да управљају, а колико ефикасно – види се по резултатима.
- Природно уважавање хијерархије знања и способности као основе личних слобода и егзистенције чланова друштва мораће од истинског политичког лидерства поново бити афирмисано ако хоће да се изграђује здраво друштво.
- Неравномерно конципиран развој државе, лоше просторно планирање и занемаривање села доводе да масовне миграције становништва или према урбаним центрима или према другим државама.
- Политички лидери углавном стално покушавају или обећавају да ће растуће проблеме успешно решити у наредном мандату са истим методама и истим кадровима које ће другачије хоризонтално распоредити.
- Тежња за брзи улазак у институције које су превазиђене или су већ на заласку доводи до допунског расипања националне енергије. Препуштање националне судбине међународним судовима правде који су формиран за заштиту интереса оних који су их формирали довешће неминовно до нових разочарења.
- Научна истраживања и иновативна делатност и процеси стицања знања бивају ометени због сиромаштва, догматских веровања и политичких искључивости.
- Замиру фундаментална истраживања и техничке науке па се смањује способност друштва да се стара о себи.
- Ако поверење у вођство, институције система, хијерархију, национални идентитет и бољу скору будућност пропадне онда се може урушити друштвена кохезија и догодити неконтролисани процеси.

Да ли ће професионални политички лидери који су стекли статус вербалним наступима и вештином манипулисања без практичног искуства и позитивних резултата рада на неке

позиције доводити оне који знају да креирају, управљају, граде и стварају нове вредности остаје да се види, али ако се то брзо не деси, неће се брзо ни стање у друштву поправити.

Ослањање на интернет даје информације које тражите јер су вам већ делимично однекуд познате и други брзи, површни начини стицања знања без долажења до информација које нисте тражили које пружају књиге, репортаже и стручни часописи, доводи до убрзаног пада општег нивоа образовања и ограничавања интелектуалних капацитета друштва као основе за преживљавање. Ако се томе дода и школовање по Болоњи које ствара извршиоце поданике даваоце услуга онда остаје велика обавеза на политичком лидерству да трасира властити пут у будућност и створе производна радна места.

Ја нећу говорити о геополитици, енергетским и минералним ресурсима, где се они налазе, ко њима управља, у чијем ће поседу бити у будућности и којим коридорима ће се алоцирати, али то се већ јасно назире и рационални политички лидери траже места за своје народе и државе. У условима политичке и економске нестабилности са претњама и изазовима који следе, ако политички лидери не буду имали јасне националне циљеве, добро рангиране приоритете и буду неодлучни расипаће се национална енергија и даље слабити друштвени капацитет и вероватно у сагледивој будућности се неће постићи статус развијене државе као Норвешке, Швајцарске, и сл. У таквим државама се сви планови пројекти И одлуке доносе на бази најсавременијих научних метода и техника.

Шта су данас српски приоритети:

- Српска привреда,
- Српско банкарство,
- Реорганизовано државно школство и контролисано приватно школовање,
- Социјална и здравствена сигурност,
- Судство и борба за истину,
- Полиција и војска, па на крају регионална и глобална повезивања.

Где је излаз? На почетку јер “у почетку беше реч, све је кроз њу постало и без ње ништа није постало што је постало. У њој беше живот и живот беше видело људима.” Зато политички лидери треба да изврше сваку задату реч или да је не изговарају, јер “ко прича а не извршава гради кућу без темеља”. У конкретној ситуацији у Србији то значи да на чело државних институција треба постављати личности са доказаним референцама, борце за истину, интелектуалце позитивних патриотских опредељења који ће бирати сараднике са узајамним поверењем и поштовањем а они ће оживети или створити институције и успоставити конзистентан друштвено политички и привредни систем. Наше шансе за привредни опоравак постоје у 84% земаља света које су неразвијене а имају потенцијале за развој. Немачка - Француска и Енглеска више немају шта да понуде једна другој јер њихове привреде могу да створе све производе истог квалитета. Од II Светског рата до данас нико није изашао из круга неразвијених осим Израела (тај јаз се данас повећава). Земља која нема 20 или више милиона становника не може складно да развија све привредне гране, мора да одреди шта је њена стратешка производна делатност. Даље стратешко одлучивање базирано на обманама, лажним статистикама, очекивањем од далеке будућности и туђе помоћи неће ускоро више бити толерисано.

Дегенерисани маркетинг у смислу преваре и подвале мораће да буде потиснут пред квалитетом и истином.

Поред низа могућности усавршавања управљања нашом земљом кључни принцип биће „равномернија-праведнија расподела ресурса националног благостања“, то значи створити такву регулативу и друштвено окружење које неће омогућити релативно малом броју власника да концентрише ресурсе „националног благостања“ и њима управља нестручно без регулативе, морала, етике и повратне спреге.

Политичко лидерство кроз историју српског народа увежбало га је да може много да трпи, пати и чека. “Ако му узму кућу, а остане му штала, он каже: Опет је добро, могли су и то да ми узму.” Међутим, и понирање има границе, а наш народ заслужује да се пореди са напредним и просперитетним друштвима, то очекује од своје елите којој даје поверење да уместо њега оперативно одлучује и дежура над његовом судбином.

Нема успешног управљања у организационим системима без ефикасних метода и техника за подршку одлучивања.

Обезбеђење складног и сврсисходног деловања свих кључних чинилаца у систему, на оптималан начин, према конкретним условима ограничења, уз задовољавање увек више а често и међусобно супростављених критеријума прердставља једну од кључних креативних делатности менаџмента.

У организационим системима преко ефикасности и квалитета процеса одлучивања и ваљаноости одлука оцењује се ваљаност укупног функционисања система и вредност менаџерског тима. То важи и за сваког учесника који доноси одлуке, па се с тога сматра да “онако како одлучујеш такав си човек”.

Искуство нас учи да најчешће релативно мали управљачки апарат има право да доноси кључне одлуке које затим кроз планове и акције трансформише у конкретне резултате и показатеље успешности рада система. Већина учесника у систему делегира своју одговорност за стање система на одабрану или наметнуту мањину и тиме себе лишава могућности да допринесе и понесе одговорност за стање система. Није велики проблем ако то „уместо нас“ обављају професионалци који су изучавали стратегију, теорију одлучивања и друге систематске научне дисциплине и који поштују процедуре и „правила игре“ и универзалне и позитивне законе. Проблем је када то ради некомпетентна и наметнута и отуђена „квази елита“ без конкретних знања, регулатива и повратне спреге.

Ако хоћемо да учествујемо у свим кључним активностима одлучивања и управљања по властитој савести и моралу на одговоран начин, морамо се за то оспособити и своје способности коректно примењивати и борити се да то буде прихваћено.

Наши ставови биће најлакше прихваћени ако их унапред можемо егзактно исказати и квантификовати па их упоредити са другима и извршити избор.

Самовоља, стварање привида у извесност ситуације лични гестови и заблуде доносилаца одлука, губе легитимитет у организованим друштвима.

Нажалост-организованост, одлучивање и управљање на рационалан-научно заснован начин поштовање правила, усмереност ка циљу, добровољно усаглашавање властитих и друштвених интереса са природним радом, моралом и етиком или нису битна обележја, или често нису поштовани од наших доносилаца одлуке на нивоу топ менаџмента на стратегијском-државном и националном нивоу. Искуство је показало да доносиоци одлука на стратегијском нивоу не познају стратегију и теорију одлучивања често доносе стратешки погрешне одлуке које имају дугорочно негативно дејство на систем. Због тога и због превеликог утицаја екстерних фактора из окружења ми перманентно губимо мале и велике па и стратегијске битке и као по законитости редовно доспевамо у тешке позиције и стављени пред судбинска искушења и као народ и као друштво и као појединци. До када ће то трајати? Вероватно док унапред не будемо одређивали очекивану вредност и жаљења и очекивану вредност потпуне (перфектне) информације. Поред овога морамо се брзо ослобађати код нас већ дуже време присутне оријентације да све наше националне, колективне и индивидуалне слабости учинимо легитимним и тиме избегнемо обавезу да савремене научне методе и технике свакодневно примењујемо у конкретној пракси под изговором“ МЕНИ ТО НЕ ТРЕБА“ и „ТАКВИ СМО МИ СРБИ“.

Али, питање је ко ће да слуша и да чита и овакве поруке и да их извршава.

Да ли ми данас имамо вишка грађана и вишка запослених када смо у оваквој ситуацији одлучивања? Нема вишка грађана и запослених. Они су шанса за нове пројекте, производе, технологије, надградњу и на крају и за улепшавање земље и природе.

Академик проф. др Сениша Боровић